

Уряду й Президента безпосередньо залучені до формування вітчизняного законодавства. Відповідно до цього, у більшості демократично розвинених країн суб'єкти правотворчості це безпосередні учасники процесу визначення, розробки і втілення в життя деяких програмних завдань державної політики. Проте, в процесі роботи над проектами нормативно-правових актів, вони можуть виконувати свою роботу до певних меж: лише законодавцям надане право приймати остаточні рішення, що стосуються майбутньої долі розроблених законопроектів (прийняття їх в цілому, внесення відповідних поправок чи взагалі відхилення).

Отже, вплив політики на правову систему держави суттєво посилюється в періоди реформування суспільства: демократизація та гуманізація суспільних відносин активно впливає на формування політичної свідомості та політичної культури населення як елементів політичної системи, що обумовлюють ефективність правової системи. Формування правосвідомості та правової культури громадян як напрям реалізації державної правової політики полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на різні соціальні верстви населення з метою підвищення їх правосвідомості та правової культури, доведенні до їх відома офіційних поглядів з питань згаданої політики.

Список використаних джерел

1. Гусарєв С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності): навч. посіб. / С. Д. Гусарєв, О. Д. Тихомиров. – К.: Знання, 2005. – 655 с.
2. Железняк Н. А. Поняття державної правової політики та її загальна характеристика / Н. А. Железняк // Наукові записки КНЕУ. Юридичні науки. – 2003. – Т. 21. – С. 13.
3. Жук Н. Правова освіта чи правове виховання. // Юридичний вісник України. – 2003. – 7-13 червня. – С. 27.
4. Минькович-Слободяник О.В. Види правової політики України / О. В. Минькович-Слободяник // Часопис Київського університету права – 2012/2 – С. 21-23
5. Національна програма правової освіти населення, затверджена Указом Президента України від 18.10.2001 р. № 992/2001.
6. Недюха М. Правова політика України: новітні виміри / Микола Недюха // Вісник Академії управління МВС. – 2010. – № 4(16). – С. 38-45.
7. Правова політика України: концептуальні засади та механізми формування: зб. матеріалів наук.-практ. конф. (Київ, 2 грудня 2012 р.) / за редю О.М. Рудневої, д.ю.н. проф. – К.: НІСД, 2013. – 160 с.

Різник Д.

*студентка / курсу юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

*Науковий керівник: к.і.н., доцент кафедри теорії
та історії держави і права Грубінко А.В.*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

Проблема правового забезпечення екологічної безпеки України стає особливо актуальною та важливою на даний момент. Виникнення екологічних

ризиків для життя і здоров'я людини, докільця потребують пошуку оптимальних варіантів, які б були спрямовані на попередження небезпечних впливів, ліквідацію їх наслідків у разі виникнення загроз, надзвичайних екологічних ситуацій. Важливе місце належить тому державно-правовому механізму, який містить цілу низку заходів і засобів, що спрямовані на підтримання екологічної безпеки, зокрема розвиток та удосконалення законодавства у цій сфері, задоволення життєво необхідних екологічних потреб [1].

Вивчення окремих основ державного управління у сфері екологічної безпеки в Україні займалися як вітчизняні науковці-правники, так і зарубіжні: В. І. Андрейцев, В. Андронов, О. С. Баб'як, В. Л. Бредіхіна, Ю. Л. Власенко, А. П. Гетьман, І. В. Гиренко, А. П. Гетьман, В. М. Єрмоленко, А. В. Котелевець, В. В. Костицький, В. І. Курило, О. П. Світличний, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та ін.

Метою даної статті є дослідження та аналіз державних основ правового регулювання у сфері екологічної безпеки, її принципів, визначення перспектив і розробка пропозицій з її удосконалення.

Виклад основного матеріалу. Україна, як і кожна суверенна держава, має свою власну систему національної безпеки, яка являє відсутність будь-яких ризиків правам і свободам громадян, основним цінностям держави. Система національної безпеки нашої держави містить такі види безпек, як: політична, економічна, соціальна, екологічна, науково-технічна, інформаційна, які об'єднуються на основі Концепції національної безпеки України.

Оскільки не можливо уявити існування та розвиток суспільства без збереження навколишнього середовища, екосистем, підтримання екологічної безпеки держави, а також захисту людини від несприятливого стану екології, то здійснення екологічної політики є одним із найважливіших завдань для України. Саме тому задля врегулювання взаємовідносин між природою та людиною, попередження та подолання можливих екологічних катастроф держава і здійснює на своїй території державну політику у сфері екологічної безпеки, яке має на меті захист життя і здоров'я громадян від негативного впливу, спричиненого забрудненням навколишнього середовища, досягненням гармонійної взаємодії суспільства й природи, охорону природних ресурсів та їх раціональне використання, збереження безпечного довкілля для розвитку та функціонування живої та неживої природи [2].

Важливість дослідження екологічної безпеки як складової національної пов'язана з аналізом, попередженням та прогнозуванням надзвичайних ситуацій природного і техногенного характеру, що зумовлює постійне збільшення матеріальних збитків і соціальних втрат. Усе це пов'язано з господарською діяльністю людини. Саме тому необхідно розглядати екологічну безпеку не лише як один із елементів національної безпеки держави, а й як інтегратор. Ось чому екологічна безпека є транснаціональним питанням і не може бути ефективно розроблена зусиллями лише однієї держави. Звідси випливає посилення ролі міжнародного співробітництва у цій сфері [3].

Необхідною умовою для забезпечення прав громадян на екологічно безпечне життя є наявність розвиненої системи джерел права у сфері екологічної безпеки. Нормативно-правові вимоги правового регулювання екологічної безпеки знаходять свій прояв у значній частині нормативно-правових актів, які формують базу державної ідеології і екологічної політики України. Варто

зазначити, що питання правового регулювання в сфері екології є відносно новим явищем для вітчизняного екологічного права. Але, попри це законодавче закріплення екологічної політики, яка спрямована на досягнення екологічної безпеки характеризується багатогранністю та комплексністю [4].

Основні правові засади здійснення екологічної безпеки в Україні були оформлені і проголошені у Декларації про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р.. Окремий розділ «Екологічна безпека» Декларації зазначає, що Україна турбується про екологічну безпеку громадян, про генофонд народу, розвиток молодого покоління, а також наділена правом заборонити будівництво та припинити функціонування будь-яких підприємств, установ та інших об'єктів, які можуть спричинити загрозу екологічній безпеці.

Наступним кроком уже незалежної України до забезпечення екологічної безпеки став Закон України "Про охорону навколишнього природного середовища" (25.06.1991), який визначив, що екологічна безпека: «Це такий стан навколишнього природного середовища, при якому забезпечується попередження погіршення екологічної обстановки та виникнення небезпеки для здоров'я людей, що гарантується здійсненням широкого комплексу взаємопов'язаних екологічних, політичних, економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів». Закон мав на меті захист держави і громадян від можливої шкоди, забезпечення прав людей на гідні умови існування. Також у цьому нормативно-правовому акті, що став базовим у галузі екології закріплено важливі правові аспекти організації охорони довкілля. Як наслідок, у розроблених згідно з цим Законом земельному, водному, лісовому законодавстві, законодавстві про надра, про охорону атмосферного повітря визначаються перспективи розвитку екологічної політики [7].

Задля здійснення державою нагляду й контролю за забезпеченням екологічної безпеки прийнято Закон України «Про екологічну експертизу» (09.02.1995). Цим нормативно-правовим актом встановлено, що головне завдання екологічної експертизи – це запобігання шкідливого впливу діяльності людей на стан навколишнього середовища, а також на здоров'я людей, оцінка екологічної ситуації на певних територіях і об'єктах.

Законом України «Про пестициди та агрохімікат» (02.03.1995) регламентуються правові відносини у сфері державної реєстрації, виробництва, закупівлі, зберігання, торгівлі та безпечним для життя здоров'я людини та екосистем застосуванням пестицидів і агрохімікатів. Крім того, закріплено основні принципи здійснення державної політики у сфері діяльності, яка пов'язана з пестицидами і агрохімікатами.

Прийняття в 1996 р. Конституції України, яка є фундаментом для формування екологічної політики, дало поштовх для зміцнення державного управління у сфері екологічної безпеки. Основний Закон на конституційному рівні закріплює обов'язки держави щодо охорони довкілля і встановлення безпеки в екологічній сфері, збереження генофонду Українського народу, права громадян на безпечне для життя і здоров'я та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди, визначає компетенцію глави держави, органів законодавчої та виконавчої влади, а також основи діяльності через прийняття ними відповідних рішень. Крім того, Конституція України встановлює обов'язок кожного громадянина не причиняти шкоду природі, тому що руйнування довкілля визначається як зазіхання на права людини та як екологічний злочин.

Розбудова незалежної Української держави була б неможлива без розробки та реалізації цілеспрямованої політики щодо захисту її національних інтересів. Особливе значення для вирішення цього пріоритетного завдання відводиться Концепції національної безпеки України, яка була прийнята постановою Верховної Ради України 16 січня 1997 р. Цей фундаментальний документ закріплює основні принципи, методи та перспективи забезпечення національної безпеки, зокрема в екологічній сфері. Концепція визначає екологію як елемент національної безпеки України та виділяє такі її ключові напрями, як:

- здійснення контролю за станом навколишнього природного середовища;
- попередження та ліквідацію загроз для здоров'я населення;
- впровадження екологічно безпечних технологій;
- своєчасне інформування громадян нашої держави у разі виникнення небезпеки;
- реалізація заходів для зменшення негативного впливу внаслідок Чорнобильської катастрофи;
- ліквідація негативних наслідків впливу діяльності людини на природу.

Подальший розвиток екологічної безпеки регулюється Законом України «Про основи національної безпеки України» (19.06.2003). Відповідно до статті 6 одним із пріоритетом національних інтересів України є «забезпечення екологічно та техногенно безпечних умов життєдіяльності громадян і суспільства, збереження навколишнього природного середовища та раціональне використання природних ресурсів». Стаття 8 визначає такі основні напрями здійснення державної політики з питань в екологічній сфері, як :

- реалізація комплексу заходів, які підтримують екологічну безпеку ядерних об'єктів та здійснюють надійний захист населення та навколишнього середовища від негативного впливу радіації;
- ліквідація наслідків аварії на Чорнобильській АЕС;
- впровадження екологічно безпечних та ресурсно-зберігаючих технологій у виробництво;
- запобігання забрудненню водних басейнів та покращення їх екологічного стану та якості питної води.

Затвердження Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» у 2010 р. є важливим етапом розвитку законодавчого забезпечення екологічної безпеки в Україні. [8] Метою цього Закону є регулювання та поліпшення стану довкілля шляхом інтеграції екологічної політики. До основних принципів національної екологічної політики належать: відповідальність сучасного покоління за підтримання екологічної безпеки, посилення значення державного управління в екологічній сфері, запобігання екологічним катастрофам природного і техногенного характеру. Пріоритетними напрямками забезпечення екологічної безпеки в Україні є: ліквідація негативних наслідків Чорнобильської катастрофи, збереження цілісності природних екосистем, розробка ефективної системи моніторингу довкілля, здійснення контролю за джерелами забруднення вод, атмосферного повітря, ґрунтів та зниження рівня їх забруднення, створення системи з переробки та утилізації відходів.

Відповідно до стратегії, до основних загроз національним інтересам в екологічній сфері відносять: шкідливий вплив людей на довкілля і техногенне

навантаження; нераціональне використання природних ресурсів, виникнення надзвичайних ситуацій, погіршення стану вод, ґрунтів, забруднення повітря...

Регулювання екологічної безпеки закріплене в таких нормативно-правових актах, як: Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України», Положення про Міністерство охорони навколишнього природного середовища України, Положення про Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій, Положення про Державну комісію з питань техногенно-екологічної безпеки та надзвичайних ситуацій, Закон України «Про об'єкти підвищеної небезпеки», «Про захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру», «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про туризм»...

Висновки. Отже, питання забезпечення екологічної безпеки, як елементу національної є пріоритетним напрямком розвитку нашої держави. Проаналізувавши нормативно-правові акти, що регулюють питання екологічної безпеки України, необхідно зазначити, що законодавство у цій сфері перебуває у динамічному русі, але, незважаючи на це, воно має меті ефективно забезпечення правового регулювання екологічної безпеки [9].

Задля вдосконалення державного управління в сфері екологічної політики України слід здійснити кодифікацію екологічного законодавства. Екологічний кодекс України повинен стати основоположним, єдиним і комплексним законодавчим актом у регулюванні суспільних відносин з питань екологічної безпеки, який визначатиме основні аспекти забезпечення екологічної безпеки.

Список використаних джерел

1. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: Навчальний та науково-практичний посібник/ В.І. Андрейцев – К., 2002. С. 12.
2. Андронов В.А. Екологія. Курс лекцій / В.А. Андронов. – Х. : НУЦЗ України, 2013. – 135 с.
3. Гетьман А.П. Методологічні засади становлення правових основ охорони довкілля / А.П. Гетьман // Право України, 2011. – № 2. – С. 17–18.
4. Заржицький О.С. Правові аспекти регіональної екологічної політики., Монографія, Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2003. – С. 44-45.
5. Князева Т. В. Міжнародна екологічна політика: теорія, методологія, сценарії розвитку : монографія / Т. В. Князева ; М-во освіт. і наук. України, Донец. держ. ун-т упр. – Донецьк ; Херсон : Вишемирський В. С., 2014. – 384 с.
6. Краєнова М.В. Компенсація шкоди за екологічним законодавством України (теоретико-правові аспекти): монографія. – К.:Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 439 с.
7. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII // ВВР України, 1991. – № 41. – Ст. 546.
8. Стратегія сталого розвитку «УКРАЇНА – 2020». Указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015: [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015/>
9. Хилько М. І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник / М. І. Хилько. – К., 2017. – 267 с.